

Дудко І. В., професор кафедри української мови Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова, кандидат філологічних наук, доцент

ЛІНГВІСТИЧНА КОНЦЕПЦІЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ НАУК УКРАЇНИ

Лінгвістична концепція Національної академії наук України втілена в активній діяльності двох її найпотужніших установ – Інституту української мови НАН України та Інституту мовознавства імені О. О. Потебні НАН України.

Основними напрямками діяльності колективу *Інституту української мови НАН України* є різнопланове вивчення української мови в її літературному та діалектному виявах на сучасному етапі розвитку та в минулому.

Інститут активно співпрацює із закордонними науковими установами, бере активну участь у міжнародних лінгвістичних проєктах.

Інститут видає щоквартальник «Українська мова», щопіврічники «Культура слова», «Лексикографічний бюлетень», «Термінологічний вісник», «Студії з ономастики та етимології».

Робота в Інституті структурована кількома науковими відділами, зокрема:

– *відділом граматики*, основними напрямками досліджень якого сьогодні є *функціональна граMATика, категорійна граMATика, категорійний словотвір, граMATична лексикографія, словотвірна мотивологія*;

– *відділом діалектології*, найважливішими проєктами якого є *атлас української мови, загальнослов'янський лінгвістичний атлас, атлас східнослов'янських ізоглос, український діалектний фонофонд*;

– *відділом історії української мови*, пріоритетними напрямками досліджень якого є вивчення та публікація *давніх українських писемних пам'яток* та створення *монографічних досліджень певних періодів розвитку української мови та її окремих підсистем*, вивчення *історії українських територіальних діалектів* у їх взаємодії з літературною мовою;

– *відділом лексикології та лексикографії*, що активно займається вивченням словникового складу мови, теорією та практикою укладання й редагування різного типу словників;

– *відділом наукової термінології*, який досліджує галузеву термінологію, займається укладанням та редагуванням галузевих словників;

– *відділом ономастики*, що займається етимологічним вивченням власних назв;

– *відділом соціолінгвістики*, пріоритетними напрямками роботи якого є *функціональна соціолінгвістика, українське усне розмовне мовлення, комунікативна лінгвістика, висвітлення мовної ситуації в Україні, вивчення української мовної особистості, жаргонологія, сучасні українські ідіолекти, мовний побут сучасного українського міста*;

– *відділом стилістики та культури мови*, основними напрямками досліджень якого є *питання теорії, історії, функціонально-стильової та жанрової диференціації літературної мови, культури мови*;

– *відділом структурно-математичної лінгвістики*, який працює над дослідженням інноваційних процесів у сучасній українській мові, їх комп'ютерним моделюванням, вивченням впливу соціодинаміки на систему та структуру мови, тенденцій мовних змін.

Інститут мовознавства імені О. О. Потебні НАН України є провідним багатопрофільним центром лінгвістичних досліджень в Україні. Його співробітники розробляють теорію й методологію мовознавства, вивчають історію, структуру та функціонування слов'янських, германських, романських і балтійських мов.

Основними напрямками діяльності є:

– *Теорія і методологія мовознавчих досліджень.*

– *Порівняльне дослідження слов'янських мов.*

– *Функціонування російської мови в Україні. Порівняльне дослідження російської та української мов.*

– *Мовний чинник міжетнічної взаємодії в Україні.*

– *Порівняльне дослідження романських, германських, балтійських і слов'янських мов.*

В Інституті плідно працюють наукові відділи *загального мовознавства, слов'янських мов, російської мови, романських, германських та балтійських мов, мов України.*

Вагомі наукові результати роботи Інституту сьогодні відображені у працях:

Тараненко О.О. Актуалізовані моделі в системі словотворення сучасної української мови (кінець ХХ – ХХІ ст.). – К.: Видавн. дім Д. Бураго, 2015. – 248 с.

Ткаченко О.Б. Українська мова: сьогодення й історична перспектива. – К.: Наук. думка, 2014. – 511 с.

Академік Олександр Савич Мельничук і сучасне мовознавство: Збірник наукових праць до 90-річчя з дня народження). – К.: Видавн. дім Д. Бураго, 2012. – 280 с.

Концепт «Боль» в типологическом освещении / Ред. В.М. Брицын, Е.В. Рахилина, Т.И. Резникова, Г.М. Яворская. – К.: Видавн. дім Д. Бураго, 2009. – 424 с.

Мова і мовознавство в духовному житті суспільства / О.Б. Ткаченко, Г.В. Зимовець, С.С. Єрмоленко, Т.В. Радзівєвська. – К.: Видавн. дім Д. Бураго, 2007. – 352 с.

Скляренко В.Г. Дослідження з етимології та історичної лексикології української мови. - К.: Наук. думка, 2017. - 660 с.

Лучик В.В. Етимологічний словник топонімів України. – К.: Академія, 2014. – 544 с.

Півторак Г.П. Українці: звідки ми і наша мова. Дослідження, факти, документи. – К.: Віпол, 2014. – 280 с.

Акцентологія. Етимологія. Семантика: До 75-річчя академіка НАН України В. Г. Скляренка. – К.: Наук. думка, 2012. – 775 с.

Скляренко В.Г. Русь і варяги: Історико-етимологічне дослідження. – К.: Довіра, 2006. – 116 с.

Півторак Г.П. Походження українців, росіян, білорусів та їхніх мов: Міфи та правда про трьох братів слов'янських зі «спільної колиски». – 2-ге вид., доп. – К.: Арістей, 2004. – 180 с.

Ватрослав Ягич і проблеми слов'янознавства: Зб. наук. праць. – К.: Видавн. дім Д. Бураго, 2015. – 328 с.

Сопоставительная стилистика русского и украинского языков / Отв. ред. Н. Г. Озерова. – К.: Изд. дом Д. Бураго, 2014. – 384 с.

Наукова спадщина О.О. Потебні у слов'янському культурному просторі: Зб. наук. праць. – К.: Видавничий дім Д. Бураго, 2013. – 280 с.

Франчук В.Ю. Олександр Опанасович Потебня: Сторінки життя і наукової діяльності. – К.: Видавн. дім Д. Бураго, 2012. – 376 с.

Сопоставительная грамматика русского и украинского языков / Отв. ред. Н.Г. Озерова. – К.: Наук. думка, 2003. – 536 с.

Індоевропейська спадщина в лексиці слов'янських, балтійських, германських і романських мов: Семантичні та словотвірні зв'язки і процеси / Відп. ред. В.П. Пономаренко. – К.: Видавн. дім Д. Бураго, 2013. – 604 с.

Пономаренко В.П. Категорія звертання та засоби її вираження в індоєвропейських мовах – етапи історичного розвитку і сучасність. – К.: Видавн. дім Дмитра Бурого, 2008. – 368 с.

Очерки по сравнительной семасиологии германских, балтийских и славянских языков / Отв. ред. А.П. Непокупный. – К.: Довіра, 2005. – 367 с.

Список використаних джерел

1. URL: <http://www1.nas.gov.ua/INSTITUTES/IUM/Pages/default.aspx>.
2. URL: <http://www.inmo.org.ua/>.

Сторчак Н. А., доцент кафедри морського та господарського права Національного університету кораблебудування імені Адмірала Макарова, кандидат юридичних наук, доцент

ПОХОДЖЕННЯ ТА ЗАСТОСУВАННЯ «ПЕНІТЕНЦІАРНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ»

Формування термінологічного апарату науки кримінально-виконавчого права та відповідної галузі законодавства зумовлюється багатьма факторами історичного, політичного, доктринального та практичного характеру. Дослідження цієї сфери дає можливість досягнути правову природу багатьох кримінально-виконавчих інститутів, як сформованих давно, так і новітніх. Зокрема, кримінально-виконавча сфера в різних країнах у певний історичний період почала зазнавати структурних і політичних змін, пов'язаних із появою «пенітенціарних» ідей та відповідної нової термінології. Вивчення її походження та лексичного значення, що є метою роботи, становить інтерес не лише в частині теоретичного дослідження, а й нормопроекування. Питанням, пов'язаним із цією проблематикою, приділяли увагу Є. Бодюл, Р. Калюжний, О. Колб, В. Львовичкін, М. Мелентьев, О. Пташинський, Г. Радов, О. Шкута, Д. Ягунов, М. Яцишин та інші фахівці.

У світовій юриспруденції, міжнародному та національному законодавстві використовується низка мовних одиниць, пов'язаних із сферою виконання та відбування покарань: «пенітенціарій», «пенітенціарна система», «пенітенціарна політика»,